

Հ.Ս.ԱՎԱԳՅԱՆ

ԼԵՌՆԱՐԱՆՔԱՅԻՆ ԵՎ ՄԵՏԱԼՈՒՐԳԻԱԿԱՆ
ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՈՒՂԻՆԵՐՆ ՈՒ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

ԵՐԵՎԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
Մ. ԲՈԹԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ**

Յ.Ս.ԱՎԱԳՅԱՆ

**ԼԵՌՆԱՀԱՆՔԱՅԻՆ ԵՎ ՄԵՏԱԼՈՒՐԳԻԱԿԱՆ
ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐՆ ՈՒ
ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

ԵՐԵՎԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ «ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ» ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

2 0 1 1

ՀՏԴ 622(479.25):699(479.25)
ԳՄԴ 33(23)+34.3(23)
Ա 770

Երաշխավորված է հրատարակության ՀՀ ԳԱԱ
Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության
ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Պատասխանատու խմբագիր՝
տեխնիկական գիտությունների
դոկտոր, պրոֆեսոր

Յու. Ա. Աղաբալյան

Ավագյան Յ. Ս.

Ա 770 Լեռնահանքային և մետալուրգիական արդյունաբերությունների
զարգացման ուղղություններն ու հեռանկարները Հայաստանի
Հանրապետությունում / Յ. Ս. Ավագյան; ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան
տնտեսագիտության ինստիտուտ; Պատ. խմբ.՝ Յու. Ա. Աղաբալյան.– Եր.:
Գիտություն, 2011.– 326 էջ:

Հայաստանը բավականին հարուստ է մետաղական օգտակար հանածոներով՝ պղնձով, մոլիբդենով, կապարով, ցինկով, ոսկով, արծաթով, երկաթով և այլն, իսկ դրանց որոշակի տեսակներով (պղնձով, մոլիբդենով և վերջինիս հետ սերտորեն կապված ռենիումով) նույնիսկ շատ հարուստ է: Հենց դա է պատճառը, որ Հայաստանում օրըստօրե աճում ու թափ է առնում հանքարդյունաբերությունը նույնիսկ այնպիսի վայրերում, որտեղ դրանց զարգացումն արգելվում է ՀՀ օրենքներով: Հանքարդյունաբերությունը Հայաստանում չունենալով ավարտուն տեխնոլոգիական շրջափուլեր, մետաղներով ու մետաղարտադրանքներով չի կարողանում բավարարել նույնիսկ սեփական պահանջները: Հայաստանում թողարկվում են միայն կիսաարտադրանքներ՝ մետաղական օգտակար հանածոների խտանյութեր, որոնց մեծ մասն էժան գներով վաճառվում են արտասահմանյան երկրներին: Խտանյութերի վաճառքի պարագայում գնահատվում են միայն խտանյութերում առկա հիմնական մետաղները, իսկ դրանց հետ սերտորեն կապված և խտանյութեր անցած հարակից տարրերը չեն գնահատվում, և դրանց արժեքներն էլ չեն վճարվում, որի հետևանքով էլ լեռնահանքային ձեռնարկությունները կրում են զգալի վնասներ: Գրքի բոլոր բաժիններում հիմնավորվում են մետալուրգիական գործարաններ ունենալու անհրաժեշտությունն ու դրանց արդյունավետությունը:

ՀՏԴ 622(479.25):699(479.25)
ԳՄԴ 33(23)+34.3(23)

ISBN 978-5-8080-0905-9

© ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչություն, 2011

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Նախաբան	5
Ա. Գունավոր մետալուրգիայի զարգացման ուղիներն ու հեռանկարները Հայաստանի Հանրապետությունում	24
Ա.1. Գունավոր մետալուրգիայի պղնձամոլիբդենային ճյուղի զարգացման հեռանկարները	25
Ա.1.1. Քաջարանի պղնձամոլիբդենային հանքավայրը	25
Ա.1.2. Ագարակի պղնձամոլիբդենային հանքավայրը	53
Ա.1.3. Այգեձորի պղնձամոլիբդենային հանքավայրը	69
Ա.1.4. Հանքասարի պղնձամոլիբդենային հանքավայրը	74
Ա.1.5. Դաստակերտի պղնձամոլիբդենային հանքավայրը	80
Ա.1.6. Նժդեհ-Մուրխուզի (Սոֆուլու-Մուրխուզի) պղնձամոլիբդենային հանքաերևակումը	85
Ա.1.7. Կազանլճի պղնձամոլիբդենային հանքաերևակումը	87
Ա.1.8. Պղնձամոլիբդենային խտանյութերի վերամշակման առաջին մետալուրգիական գործարանը	89
Ա.1.9. Հանքավանի պղնձամոլիբդենային հանքավայրը	91
Ա.1.10. Թեղուտի պղնձամոլիբդենային հանքավայրը	98
Ա.1.11. Պղնձամոլիբդենային խտանյութերի վերամշակման երկրորդ մետալուրգիական գործարանը	116
Ա.2. Գունավոր մետալուրգիայի պղինձ-հրաքարային ճյուղի զարգացման հեռանկարները	120
Ա.2.1. Կապանի պղնձի հանքավայրը	121
Ա.2.2. Լիճքի պղնձի հանքավայրը	125
Ա.2.3. Ալավերդու պղնձի հանքավայրը	129
Ա.2.4. Շամլուղի պղնձի հանքավայրը	133
Ա.2.5. Հանքածորի պղնձի հանքավայր-հանքաերևակումը	137
Ա.2.6. Ալվարդ-Բարդուտի հեռանկարային հանքային դաշտը	140
Ա.2.7. Դիլիջանի պղնձի հանքաերևակումը	141
Ա.2.8. Տիգրանաբերդի պղնձի հանքաերևակումը	142
Ա.2.9. ՀՀ պղնձի՝ պղինձ-հրաքարային կազմավորման հանքավայրերից ստացվող խտանյութերի վերամշակման մետալուրգիական գործարանի հեռանկարները	143
Ա.3. Գունավոր մետալուրգիայի ոսկի-բազմամետաղային (ոսկի, արծաթ, պղինձ, կապար, ցինկ) և բազմետաղային ճյուղի զարգացման հեռանկարները	144
Ա.3.1. Շահունյանի ոսկի-բազմամետաղային հանքավայրը	147
Ա.3.2. Արևիսի ոսկի-բազմամետաղային հանքավայրը	153
Ա.3.3. Մուցքի (Բարձրավանի) ոսկի-բազմամետաղային հանքաերևակումը	156
Ա.3.4. Գլածորի բազմամետաղային հանքավայրը	158
Ա.3.5. Ագատեկի ոսկի-բազմամետաղային հանքավայրը	166

Ա.3.6. Կաքավասարի ոսկի-բազմամետաղային հանքաերևակումը	170
Ա.3.7. Թուխմանուկի ոսկի-բազմամետաղային հանքավայրը	173
Ա.3.8. Արմանիսի ոսկի-բազմամետաղային հանքավայրը	179
Ա.3.9. Մարցիգետի ոսկու (ոսկի-բազմամետաղային) հանքավայրը	187
Ա.3.10. Պրիվոլնիի կապար-ցինկային հանքավայր-հանքաերևակումը	192
Ա.3.11. Ախթալայի բազմամետաղային հանքավայրը	196
Ա.3.12. Վազաշենի (Լալիգյուղի) ոսկի-բազմամետաղային հանքաերևակումը	199
Ա.3.13. Ոսկի-բազմամետաղային, բազմամետաղային և կապար-ցինկային գունավոր մետալուրգիայի զարգացման հեռանկարները ՀՀ-ում	201
Ա.3.13.1. Մետալուրգիական գործարան Սյունիքի մարզում	202
Ա.3.13.2. Մետալուրգիական գործարան Վայոց-Ձորի մարզում	206
Ա.3.13.3. Մետալուրգիական գործարան Լոռու մարզում	210
Ա.4. Գունավոր մետալուրգիայի ոսկի-սուլֆիդային ճյուղի զարգացման հեռանկարները	219
Ա.4.1. Սոտքի ոսկու հանքավայրը	220
Ա.4.2. Մեղրաձորի ոսկու հանքավայրը	232
Ա.4.3. Մղարթի ոսկու հանքավայրը	240
Ա.4.4. Լիճքվազ-Թեյի ոսկու (ոսկի-սուլֆիդային կազմավորման) հանքավայրը	242
Ա.4.5. Տերտերասարի ոսկու (ոսկի-սուլֆիդային կազմավորման) հանքավայրը	244
Ա.4.6. Տանձուտի ծծումբ-հրաքարային կազմավորման ոսկեբեր հանաքավայրը	248
Ա.4.7. Մարգահովտի ոսկեբեր հանքաերևակումների խումբը	251
Ա.4.8. Ծառասարի ոսկու հանքաերևակումը	253
Ա.4.9. Բարձրադիրի (Մազրայի) ոսկու՝ ոսկի-սուլֆիդային կազմավորման հանքավայրը	254
Ա.4.10. Ամուլսարի ոսկու հանքավայրը	257
Ա.4.11. Ազնիվ մետաղների մետալուրգիական կորզումը	260
Բ. Սև մետալուրգիայի զարգացման հեռանկարները Հայաստանի Հանրապետությունում	263
Բ.1. Հրազդանի երկաթի հանքավայրը	263
Բ.2. Աբովյանի երկաթի հանքավայրը	266
Բ.3. Բազումի երկաթի հանքավայրը	269
Բ.4. Թթուջուր-Մարտունու երկաթի հանքաերևակումը	271
Բ.5. Սվարանցի երկաթի հանքավայրը	272
Բ.6. Կամաքարի երկաթի հանքաերևակումը	276
Բ.7. Սև մետալուրգիայի մետալուրգիական գործարանը	277
Գ. Ծանր մետաղների և թունահարույց տարրերի վնասակար ազդեցությունը մարդկանց վրա	283
Եզրակացություններ և առաջարկություններ	295
Հավելված	302
Գրականություն	322